

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 14

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

15. 8. 1966

SLOVENSKI PORTRET V ARGENTINI

Marijan Marolt

Vsak drugi naslov razstave, ki se prične dne 20. t.m. v novi dvorani Slovenske hiše, ne bi zajel vsega, kar bomo razstavili, dasi seveda s tem naslovom nikakor nečemo slovenskim portretom v tej deželi pripisovati kakšne voditeljske vloge. „Slovenski“ pomeni le slovensko avtorstvo portretnih slik in kipov, pa naj jih je slovenski umetnik ustvaril še prej, ko smo bili v domovini ali na poti v novo deželo ali že ko smo semkaj prišli in se je morda celo tukaj šele razvil v slovenskega umetnika.

Menda je najstarejši slovenski portret postava in glava priorjeva na rokopisu iz ok. l. 1300, ki ga je v samostanu Bistri naslikal brat Nikolaj in se zdaj hrani v ljubljanski univerzitetni knjižnici. Gotski freskanti so večkrat sami sebe naslikali, pozneje so slikali razne donatorje in že samostojne gospode brez zveze s pobožnimi dejanji, dokler v baročni dobi portretirance, velikaš, pred bogato draperijo ni dobil svojemu staležu odgovarjajoče vloge. A že v isti baročni dobi se z začetkom klasicizma v portretu javlja intimnejša, osebnejša podoba portretiranca, ne več sama reprezentanca. V 19. stoletju ni redke milje okolja, vse do izuma fotografije, ki nam je ohranila podobe vodilnih slovenskih osebnosti in naših pradedov.

Morda se je tedaj pojavila misel, da je umetniškemu portretu odklenkalo, kot so ob izumu barvne fotografije dostikrat privrženci abstraktne umetnosti rekli, da barvna fotografija za predmetno reprodukcijo popolnoma zadostuje. A vendar je tudi po uveljavitvi portretnih fotografij ostalo vse polno znakov na portretirancih, ki jih je zmogel izraziti samo umetnik, slikar in kipar.

Naša razstava bo nudila nekaj malega slovenskih portretov, nastalih še v domovini. Več jih ni bilo moč dobiti, če naj so razstavljeni le portreti, ki so jih ustvarili slovenski umetniki, pa se zdaj nahajajo v Argentini. So to portreti impresionista in ekspresionistov. Na poti v to deželo so nastali portreti, ki so upodabljali ljudi razne emigrantske potence, begunskih razpoloženj, dostikrat trenutnih in največ je bilo ustvarjenih glav profesorjev, ki so vzgajali našo mladino. Zanimivo je, da so umetniki zlasti po prihodu v novo deželo večkrat ustvarjali portrete mož, ki naj bi nam bili vodniki v novih razmerah. Razmeroma redki so upodobljeni iz vrst nekdanjih političnih voditeljev, tembolj pa začudi večja vrsta naših škofov, vzorov in voditeljev našega duhovnega življenja. Med temi je bil samo škof Rožman umetnikom vsaj deloma še osebno znan, druge so morali slikati ali klesati po starejših predlogah.

Portret je bil, mogli bi reči, poseben del učnega predmeta v slikarski akademiji umetniške šole SKA v Buenos Airesu, saj je slikanje portreta gotovo važen način slikarskega pouka. Žal teh učnih portretov ni dosti ohranjenih ali pa portretiranci in portretisti svojih portretov niso odstopili za razstavo. Nekateri bivših dijakov so v poznejših letih slikanje portretov nadaljevali, pridružujoč jim — kakor že nekdanji ekspresionisti — razne značilnosti novega življenja.

Razstava bo gotovo tudi kakovostno zanimiva, saj imajo razstavljenici že svoje umetniško ime, tem zanimivejša bo pa za večino obiskovalcev po tem, koga so umetniki v emigrantskem življenju ovekovečili in kdo so bili naročniki portretov.

Razstavo bo pripravil poseben odbor, ki mu pripadajo gg. Ivan Bukovec, Robert Petriček in pisec teh vrstic.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Umetnostni oasek

Sobota 20. avgusta 1966 ob 19. uri,
Slovenska hiša, Ramón L. Falcón 4158, III. nadstropje

SLOVENSKI PORTRET V ARGENTINI

Otvoritveno predavanje bo imel g. *Marijan Marolt*

EL DIA 9 DE JULIO DE 1816 se declaró en la ciudad de S. Miguel de Tucumán la independencia política de Argentina con respecto a la Madre Patria, España. Comenzó desde entonces, para la Argentina, el vital desarrollo hacia una nación libre, soberana y económicamente fuerte. Se realizó así un proceso, que años más tarde, harán las jóvenes naciones de Africa con respecto a las potencias económicas de Europa.

Nosotros, los eslovenos, que recibimos un cariñoso hospedaje en esta tierra generosa, nos adherimos a tan gloriosa fecha. No pocos de nosotros se han radicado definitivamente, como ciudadanos con plenos derechos y deberes en la Nueva Patria. Y aquellos, dedicados con más intensidad al desarrollo cultural esloveno, quisiéramos conmemorar una fecha tan significativa con la edición en lengua eslovena de una de las obras características de la literatura argentina.

Diez años está esperando ya la traducción de la máxima epopeya gauchesca, escrita por José Hernández, MARTIN FIERRO, a que pueda entonar sus inmortales versos también a los eslovenos.

Pero esta obra genial, más de 7000 versos, no solo fue tremendo esfuerzo para el traductor, sino que se encuentra frente al mayor problema económico desde que salió de la pluma del Poeta. Quisiéramos despertar el interés, con unos pocos ejemplares, en todos aquellos eslovenos que se sientan agradecidos y puedan ayudarnos, a recordar la magna fecha, con una edición completa de dicha obra, comprendiendo la historia y nobles tradiciones de la nueva Patria.

Deveti kulturni večer bo v soboto 3. septembra ob sedmih, dvorana Bullrich, Sarandí 41.

PODOBA ČLOVEKA PRI KANKARJU

Predava:
France Papež

Spet in spet se dogaja, da prejemamo denarna bančna nakazila na SKA, GLAS ali podobno in zaradi težavnih predpisov ne moremo vnovčiti. Zato nujno prosimo, da se naj glase vsa nakazila na ime: Rodolfo Jurcec, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires. — V Evropi bo verjetno najbolj ugodno nakazati znesek po mednarodnem formularju za nas na Mohorjevo družbo: Viktringer Ring 26, KLAGENFURT. — Prosimo, da nam oprostite!

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA

CONCESION 6228

R. P. I. 847847

Kot je telefoniral tujezemskim časnikarjem neki njegov prijatelj, je 28. julija policija naredila preiskavo v stanovanju Mihajla Mihajlova, ki je dobil tudi poziv, da se javi na sodišču v Zadru. Kot znano je bil Mihajlov lani aretiran in obsojen na devet mesecev ječe, pa je potem Vrhovno sodišče Hrvaške kazen izpremenilo v pogojni zapor pet mesecev.

Zadnji čas je Mihajlov objavil v zamestvu tudi odprto pismo, ki ga je poslal Titu 11. julija. Pismo se v bistvenih stavkih glasi:

„Dovoljujem si, obrniti se na vas s tem odprtim pismom, ker čislam za svojo dolžnost pred javnim mnenjem, odgovoriti na neke zelo ostre besede, ki ste jih izrekli pred nekaj dnevi, katere se naravnost ali posredno tičeje mene in tistih, ki mislijo kakor jaz.

Ker nisem član Lige komunistov, ima zame tisto, kar izjavljate kot generalni tajnik partije, zgolj literarni interes. Toda ker ste hkrati predsednik republike, ki sem jaz njen državljani, ne morem ostati brezbrizhen spričo skoraj odprtih groženj, ki ste z njimi grozili tistim, katere označujete, da mislijo kakor Djilas.

Ker jaz delim to mišljenje, tudi zato, ker je zadnji čas svetovni tisk dal veliko publiciteto delu, ki sem zanj dal jaz pobudo — namreč ustanovitvi legalnega, ideološkega, političnega, socialnega, kulturnega glasila demokratične in socialistične opozicije, ki bi bil prvi časopis take vrste v socialističnem svetu, ki ga pa veljavni jugoslovanski zakoni in ustava popolnoma dopuščajo — Vaše besede, ki ste jih naslovili Zahodu, zadevajo v prvi vrsti mene in tiste, ki mislijo kakor jaz.“

Potem Mihajlov ponavlja, kar je Tito rekel 6. julija na račun djilasovstva in iz Zahoda uvoženih idej, ter pristavlja:

„Nimam namena poklicati Vam v spomin, da je bil nekoč k nam in v Rusijo marksizem uvožen iz Zahoda. Toda danes se ideja socializma z več strankami (ne totalitarnega, temveč demokratičnega socializma) ni rodila v vrstah razrednega sovražnika na Zahodu, ki so vraži vse, karkoli je socialistično. Ta ideja je spontano vzniknila med mark-

sističnimi misleci, zlasti v socialističnih deželah. Vzpoletela je, odkar se je izvedelo za strahovito izkušnjo s stalinizmom. Vprav stalinizem namreč dokazuje, na kakšno pot brez izhoda more zaiti družba, kjer se sistem ene same stranke isti s socializmom. Biti nasprotnik izključnega monopola komunistične partije v socialnem in političnem življenju, nikakor ne pomeni, biti nasprotnik socializma. Vprav nasprotno je res in zategadelj so se skoraj vse zahodne komunistične partije izjavile zoper enostrankarski sistem. Socializem se ne more in ne sme istiti z sistemom ene same stranke, kajti takšen sistem ni nič drugega kot zvrst stalinizma. Zaradi Vaše osebe je jugoslovanski sistem socializma z eno samo stranko prevzel človeške oblike, ako se ga primerja, recimo, s sovjetskimi socializmom. Toda danes v Jugoslaviji Vaša oseba in ne Zveza komunistov garantira humanizem, kar je sicer dokazala zadnja plenarna seja centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije.“

Zatem Mihajlov poudarja, da ne samo varnostna služba, temveč tudi Zveza komunistov ne more biti nad družbo, in razlaga:

„Samo v ozračju svobodnega, javnega in legalnega boja med mnjenji more rasti in se razvijati politična in socialna ideja in gibanje. Zgodovina je že pokazala, da se ljudstvo vedno, kadar mu razmere to dovolijo, odloči za progresivno stran. Dokaz? Zmaga Zveze komunistov Jugoslavije nad meščanskimi strankami med vojsko in po osvoboditvi. Ker sedanja jugoslovanska ustava dovoljuje svobodno odločanje slehernemu državljanu te dežele, izhajanje tiskanega, od Zveze komunistov neodvisnega glasila kakor tudi ustanovitev neodvisnega političnega in socialnega gibanja nikakor ne morejo v nevarnost spraviti obstoj Zveze komunistov Jugoslavije. Vse to naravno pod pogojem, da imate Vi in Zveza komunistov zaupanje v to ljudstvo.“

Jaz in tisti, ki mislijo kakor jaz, se ne čutimo za nasprotnike socialistične družbe in naše dežele. Zaradi tega — in Vašim strogim besedam navzlic — ne bomo živeli v strahu. Vprav zato, da ne bomo prisiljeni, nositi naših idej pred

javno mnenje edino po posredništvu zahodnega tiska, pa tudi zato, da Vi ne boste primorani, obračati se „na tiste z Zahoda“, temveč se boste mogli naravnost na nas, ki smo tukaj (kajti mi smo v stiku z zahodnim tiskom edino zato, ker nam doslej ni bilo mogoče, občečevati z našim javnim mnenjem), na nas — več desetih oseb — ki se bomo zbrali v Zadru, da bomo od 10. do 13. avgusta imeli legalen sestanek, ki bomo na njem ustanovili neobvisen, demokratičen, socialističen organ, ki bo pozneje v bodočnosti postal zaplodek političnega in socialnega gibanja, seveda v skladu z jugoslovanskim zakonom in ustavo. Samo po sebi je umevno mi ni treba spomniti Vas na člena 39 in 40 jugoslovanske ustave, ki izrecno garantira vsem državljanom (in ne samo članom Zveze komunistov) svobodo mišljenja, svobodo odločanja, svobodo združevanja, tiska in organizirane politične in socialne dejave.“

„Vi, se pravi, Zveza komunistov, imate naravno možnost, preprečiti z nezakonitimi policijskimi ukrepi ta sestanek, toda v tem primeru boste dokazali svetovnemu javnemu mnenju, da se Vaše besede o demokraciji, o garanciji zakonitosti in ustave, ne skladajo z Vašimi dejanji.“

„Vjesnik u sredu“ tednik Socialistične zveze Hrvaške je 3. avgusta označil Mihajlova v članku, kjer je omenil njegovo odprto pismo Titu, za „shicofrenega antikomunista“. To „socialistično“ glasilo, ki se očitno boji socialistične tekme z Mihajlovim časopisom trdi, da Mihajlove ideje o nujnosti neodvisne publikacije, nimajo za seboj nobene družbene sile v Jugoslaviji, in da je Mihajlov „zgodlj lutka v veliki igri antikomunističnih sil v svetu in igra določeno mu vlogo v boju zoper socializem.“ Dosti slabe vere je treba za takšno interpretacijo Mihajlovega demokratičnega socializma. S kom hoče v Jugoslaviji partija sploh „dialog“?

Kot poročata A. F. P. in Reuter, je isto sredo zvečer Mihajlov po telefonu izjavil, da samo čaka, kdaj bo aretiran, rekel je pa tudi, da se bo sestanek, ki ga je prihodnji teden sklical v Zader vseeno vršil, čeprav v njegovi odsotnosti.

knjige in revije

LJUDSKA GLASBA V JUŽNOVZHODNI EVROPI

Izšla je knjiga *Volksmusik Südosteuropas*. (Prinosi k narodopisju in muzikologiji ob 1. zborovanju balkanologov v Gradcu 1964). Je to sedmo delo v zbirki *Südosteuropa - Schriften*, ki jo izdaja Družba za študij južnovzhodne Evrope (*Südosteuropa - Gesellschaft*) v Münchnu, založil ga je dr. Rudolf Trofenik v Münchnu, natisnila pa tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu XV + 167 str. z ilustracijami in notnimi primeri). Kongres balkanologov je priredila imenovana monakovska družba, Institut za glasbeno folkloro Akademije za glasbo in upodabljačo umetnost v Gradcu in Slavistični institut v Gradcu. V knjigi je zbrano devet referatov, uvodni nagovor in poročilo o poteku zborovanja. Slovencev se dotakneta referata Milovana Gavazija o ime-nih staroslovanskih glasbil in Leopolda Kretzenbacherja o južnovzhodno-evropskih primitivnih „loncih za delanje trušča“. V bibliografiji navajata avtorja razprave nekaterih slovenskih folkloristov in muzikologov; to so: Matija Murko, Zmaga Kumer, F. Stare, Grafenauer, N. Kuret, M. Matičetov, V. Novak, R. Hrovatin, F. Marolt in Tone Ljubič.

Delavno Družbo za študij južnovzhodne Evrope je ustanovil zgodovinar Valjavec l. 1952, v njenem znanstvenem svetu so med drugim: prof. dr. Balduin Saria, dr. Linda Ritzetmüller - Sadnik in prof. dr. Josef Malt, član družbe pa je tudi dr. R. Trofenik.

— „Zakaj ne govorijo slovensko“ se v dopisu iz Zagreba huđuje dr. Franc Rapotec (Delo, 29. julija). Tako piše: „... Carinski uslužbenci na obmejnih postaji v Sežani nagovarjajo potnike samo v srbščini... Na pritožbe je bilo v „Delu“ objavljeno, da bo nepravilnost popravil CK ZKS... Vendar zakaj čakati na sejo CK... Zboljšanje razmer in spoštovanje slovenščine v carinski službi na slovenskih tleh se da doseči tako, da neslovenske uslužbenice pri nas poučimo, da so dolžni v občevanju s strankami uporabljati slovenski jezik. Zdi se namreč, da oni zmotno smatrajo, da nimajo te dolžnosti, češ, enakopravnost jugoslovanskih jezikov to dopušča. Problem torej ni v tem, da na slovenskem ozemlju službujejo neslovenski carinski uslužbenci, temveč v tem, da morajo tudi ti izpolnjevati pogoje službe, prav tako, kakor jih izpolnjujejo Slovenci v slovenski ali drugih republikah. Carinska uprava more in mora, po mojem mnenju, to enakopravnost uveljaviti.“

Prof. Mihajlo Mihajlov, ki je s svojim "Moskovskim poletjem" postal znan po vsem zapadnem svetu, je v zamejskem časopisu objavil članek o Milovanu Djilasu (gl. Freie Presse-Korrespondenz, Juni 1966, 4-5), ki ga prinašamo v vseh poglavitnih trditvah.

"Avtoriteta Djilasa je danes v Jugoslaviji izredno velika. Mladim ljudem, tudi mladim članom partije, imponira posebno njegova čista revolucionarna preteklost, njegov pogum in njegova brezkompromisnost in nič manj njegova sedanja žrtev za idejo. Večina nekomunistov v Jugoslaviji goji velike simpatije nasproti Djilasu, ne nazadnje zato, ker meni, da se on edini pokori za to, kar se je pokazalo kot produkt komunističnega fanatizma v času prvih povojnih let, ko je pri tem sam sodeloval in sonosil odgovornost. Djilas je zato danes postal nekako legenda, zlasti med mlado generacijo.

Vprašanje Djilasa ni samo vprašanje bolj ali manj po nedolžnem obsojenega človeka, temveč je mnogo bolj vprašanje socialnega in duševnega zdravja socialistične Jugoslavije in vsega socialističnega sveta. Djilasovo vprašanje je usodno vprašanje za socializem v Jugoslaviji. Djilas ne pomeni vrnitve kapitalističnega sistema. Djilas pomeni demokratični antitotalitarni socializem. Djilas je simbol v okviru socialističnega družbenega sistema. Usoda socializma v Jugoslaviji je odvisna od Djilasa, kakor bo usoda vseh socialističnih dežel v vzhodni Evropi odvisna od poti, ki jo bo ubrala Jugoslavija.

Vi vsi, ki Vam je dano svobodno in po lastni izbiri voliti za laburiste ali za konservativce, za republikance ali za demokrate, za socialiste ali za komuniste, in brati časopise tiste duhovne smeri, ki Vam ugaja, mislite na to, da mi moramo še vedno glasovati samo za eno edino stranko in brati dnevni tisk izključno ene politične smeri. Ne mislite, da je to samo naš problem. Od naše usode je odvisna tudi vaša usoda. Od demokratičnih sil celega sveta je odvisno, ali more biti prisiljena ali ne edina in vladajoča stranka v Jugoslaviji k temu, da bo spoštovala ustavo in zakone in pripustila legalno delovanje neodvisni demokratični in socialistični politični organizaciji, tj. dopustiti to, kar je že hotel Milovan Djilas."

Ta Mihajlov članek je kmalu postal znan tudi v Jugoslaviji. Partija je vrgla nato lahkovernim "tajnost", da ga je Mihajlov pisal po naročilu Tita... Del partijcev se hoče rešiti s mitom dobrega Tita po receptu "cesar je dober, ministri so hudobni". Toda prebivalci Jugoslavije predobro vedo, kolika je Titova osebna odgovornost.

Kako pa mislijo o dovolitvi druge stranke sedani oblastodržci v Jugoslaviji, dovolj nazorno kaže izjava največjega "slovenskega" učitelja Edvarda Kardelja, ki jo je dal hamburškemu časniku Welt am Sonntag (11. julija, torej po odstranitvi Rankovića): "Mi smo nasprotniki enako pluralizma strank, kakor ene same stranke. V bistvu smo pristaši političnega sistema brez strank. Gotovo je proces preraščanja revolucionarnega monopola, ki ga je imela v začetku komunistična partija, pri nas že zelo napredoval, kajti komunistična partija se ne identificira več z državno oblastjo. Mi se nismo oddaljili od socializma. V socialističnem razvoju do danes je bilo premalo marksizma in dosti preveč estatizma in subjektivističnih praktik."

Očividno se Kardelj boji več strank, očividno se boji priznati krivdo marksizma, ki mu je bil do Rankovičevega padca tako neznoten in pravoveren tolmач. Toda zgodovinski razvoj se ne ozira na Kardeljeve strahove in tudi ne na njegovo pogrešno dialektiko.

Svoboda je mogoča samo tedaj, kadar sploh več ne bo mogoče, da bi se jugoslovanska komunistična partija sploh še kdaj mogla identificirati z državo.

— Vprav v času, ko je varšavska vlada bolj očitno policijsko ovirala slovesnosti poljskega tisočletja, se je ustanovil odbor za postavitev spomenika papeža Janeza XXIII. Večina odbornikov izhaja iz duhovniške združbe Caritas (analogon jugoslovanskemu cemerstvu) in iz noslanskih klubov Paxa, Znaka in naxovih disidentov. (Poljski socialist Lucijan Blit v knjigi „The Eastern Pretender“ ki je 1965 izšla pri Hutchinsonu v Londonu, omenja izjavo Jozefa Swiatlo, polkovnika sovjetsko-poljske tajne policije, ki se je po usmrtni Beria 1953 zatekel v zahodni Berlin. Po tej izjavi je dejanski ustanovitelj „Paxa“ Ivan Aleksandrovič Serov, zlonosni šef Stalinske policije.) Gomulki-na vlada je pobudi dala takoj svojo popolno podporo, tako so v največji hitrici že v sredo 20. julija mogli postaviti v Wroclowu temelni kamen za spomenik papeža Roncallija. Toda v nedeljo 17. julija so v vseh cerkvah wrocłowske nadškofije brali pastirsko pismo nadškofa Bolesława Komineka, ki jasno izjavlja, da se cerkev ne strinja s tem načrtom. Nadškof Kominek, ki ga vladna propaganda tako rada prikazuje kot nesomišljenika kardinala Wyszyńskiego,

odločno zatrjuje, da postavitev temeljnega kamna za spomenik „ne bo simbol svete edinosti Kristusove cerkve na Poljskem.“ „Čislamo za svojo dolžnost, da povemo, da je bil ta dogodek organiziran brez vednosti cerkve in izven njene jurisdikcije. Nismo vzpodbujali in in ne bomo vzpodbujali k udeležbi pri ceremonijah, katerih nameni so očitni.“ „Že leta prosimo vladni urad za verske zadeve, da bi dovolil sezidati več novih cerkva v spomin papeža Janeza XXIII. Tisoči oseb so prisiljeni moliti v zasilnih cerkvah. Urad za verske zadeve ni samo odklonil dovoljenje, temveč je celo ukazal porušiti neko cerkev, ki smo jo že zidali. Zaradi tega ne moremo zupati tem ljudem.“

— V petek 22. julija je bil odprt v Lyonu XXVI. svetovni kongres mednarodnega katoliškega gibanja „Pax Romana.“ Obravnaval je „Svobodo in odgovornost intelektualcev in študentov v Cerkvi po koncilu.“ Kakor znano „Pax Romana“ združuje vsa gibanja katoliških študentov in intelektualcev po svetu. Zveza je bila ustanovljena 1921. Slovenski dijaki so bili vanjo udeleženi že od njenega prvega kongresa 1921. Le-

INDIJSKA MODROST

Tisti, ki svojemu navdušenju ne najdejo dovolj hrane v poznanju domovine, kakršna v resnici je, ali ker ne morejo ljubiti ljudi prav zato, ker so ljudje — tisti, ki morajo za vsako ceno kričati in malikovati domovino, da ohranijo svojo razburjenost — ti ljudje ljubijo bolj razburjenje kakor domovino.

Če v imenu nasilja razvijete svojo zmagovito zastavo na strahopetnosti dežele, tedaj se nihče, ki domovino ljubi, ne more ukloniti vašemu namenu.

Zgodovino človeštva morajo z združenimi močmi graditi vsi narodi sveta. Zato je prodajanje vesti iz političnih razlogov in malikovanje svoje lastne domovine popolnoma krivo. Vem, da Evropa v srcu tega ne prizna. A v tej stvari nima pravice, da bi igrala vlogo naše učiteljice.

Ljudje, ki umro za resnico, postanejo nesmrtni. In če je ves narod zmožen umreti za resnico, bo tudi dosegel nesmrtnost v zgodovini človeštva.

Rabindranat Tagore

ta 1938 je Slovenija nudila zborovalni kraj za kongres „Pax Romana“, ki je zboroval na Bledu od 27. do 30. avgusta pod predsedstvom dr. Maksa Wrabra. Po drugi svetovni vojni se je gibanje zelo razmahnilo po vsem katoliškem svetu, tudi izven Evrope. Danes je razčlenjeno v Mednarodno gibanje katoliških študentov (Mouvement international des Etudiants catholiques MIEC), in Mednarodno gibanje katoliških intelektualcev (Mouvement international des Intellectuels catholiques, MIIC). Generalno tajništvo ima sedež v švicarskem Fribourgu. Po vojni je gibanje priredilo svoje kongrese v Amsterdamu (1950), v Nottinghamu (1955), na Dunaju (1958) in v Montevideu (1962).

— Cankarjeva založba v Ljubljani je sklenila izdati zaokroženo podobo o razvoju slovenskega slikarstva in sicer pregled celotnega slovenskega slikarstva od srednjega veka do danes v zajetni knjigi: SLOVENSKO SLIKARSTVO. Določen je redakcijski odbor knjige, in ga sestavljajo: akad. slikar Marij Pregelj ter umetnostni zgodovinarji Špelca Čopičeva in Melita Stele - Možinova. Študijo o razvoju slovenskega slikarstva je napisala Špelca Čopičeva, leksikalne podatke je zbrala in uredila Melita Stele — Možinova, fotografiranje pa bo izvedel grafični oddelek Ljudske tiskarne.

— Piran je 7. avgusta priredil prvo takozvano „Ex-tempore“ razstavo. Udeležba je bila domača in mednarodna. Isti večer je žirija izbrala tri dela za nagrado in stalno razstavo.

— ZA SKLAD GLASA so darovali: ga. Milena Soukal, Chicago, 15 dolarjev; gđc. N. N., Ramos Mejía, 100 pesov; g. Slavko Tršinar, Chapadmalal, 500 pesov; g. N. N., Ramos Mejía, 1000 pesov; g. prof. Alojzij Zupan, San Martín, 160 pesov; g. N. N., Castellar, 100 pesov; g. Milan Amon, Olivos, 500 pesov; g. Nace Pisk, San Justo, 200 pesov; g. Alojz Vogrič, ZDA, 300 pesov; g. Rudolf Wagner, Malaver, 180 pesov. — Iz Slovenske vasi so za Glas darovali: g. Franc Vilfan, 500 pesov; g. Ludvik Smalc, 100 pesov; g. Tone Gorše, 500 pesov; g. N. N., 100; g. Jože Mavec, 1000 pesov. — Vsem se najlepše zahvaljujemo.

SESTI KULTURNI VEČER

Na večeru filozofskega odseka kulturne akcije v soboto, 30. julija je predaval g. Franc Sodja CM o makedonski uniji. Predavanje je bilo navezano na spomin enega največjih Metodovih učencev, sv. Klimenta Ohridskega, katerega 1050-letnico smrti smo obhajali letos 27. Julija. Ko so v Benetke deportirali vse Metodove učence, so dovolili, da so se Makedonci vrnili nazaj v svojo domovino. Kliment je popeljal preostalo skupino (med njimi je bil tudi sv. Naum) do Ohrida in tam ustvaril enega največjih centrov v misijonski zgodovini. Po njegovi smrti se je kmalu začelo vse rušiti in zlasti po tragični smrti Samuela je slovanski misijon podlegel grškemu vplivu in razkošnemu Bizancu. Pretekla so stoletja hlapčevanja in sredi 19. veka je zaslužnemu narodu spet stopila pred oči ideja svobode in edinstva z Rimom. Začelo se je še pod mladoturki gibanje za zedinjenje z Rimom, ki je zajelo Bolgarijo in Makedonijo. Po političnih intrigah, zlasti Rusije, zaradi nepripravljenosti latincev in tudi sumničenja na obeh straneh je gibanje šlo skozi težke krize. Reševali so v Makedoniji lazaristi, v Bolgariji zlasti asumpcionisti. A počasi se je val navdušenja poleg in zedinjeni Bolgari so skoraj izginili, Makedonci pa so se po prvi svetovni vojni pod nasiljem Grkov porazgubili, kolikor jih ni zajela nasilna smrt. Danes so le še ostanki v Makedoniji in Bolgariji res prava razvalina nekdanjega zanosnega gibanja. Predavatelj ni imel namena zgodovinsko prikazati Klimentovo dobo in dobo unije. Le kot okvir je postavil glavna dejstva. Težišče je bilo na analizi unije. Danes ob novi pomladi ekumenizma je ob tem konkretnem malem primeru unionističnega gibanja gotovo dobro premisliti, kaj je bilo vzrok, da so se vse dosedanje unije skrhale, in kar jih je ostalo, postale problem zase. V debati so se te analitične misli še bolj ostrile. Zlasti je vzbudila pozornost beseda metropolita Szečičkega, enega največjih uniatov, ki jo je predavatelj med drugim navedel: „Unija, ki obstoji, je ovira za unijo, ki naj pride.“ Cerkev je v času koncila začela reševati problem povsem na drug način. In morda ravno v odnosu s pravoslavni prihajamo do čisto nove rešitve. Ko je II. Vatikanski koncil dodal kolegialiteto škofov k dogmi o papeževi nezmotljivosti I. Vatikanskega koncila, se je močno približal pravoslavnim, ki na nek način priznavajo papežev primat. Morda bo dialog v tej smeri gradil dalje in bo nekoč unija s pravoslavni skupinami rešena v celoti in na čisto preprost način, ne pa s trganjem skupin celoti. Dasi je bilo predavanje informativnega značaja, je vzbudilo v poslušavcih zanimanje ne le za makedonsko unijo, ki jo Slovenci bolj malo poznamo, ampak še bolj za problem zedinjenja s pravoslavni sploh. In

ADHESION AL SESQUICENTENARIO DE LA INDEPENDENCIA ARGENTINA:

Primer canto de Martín Fierro

en la traducción eslovena de Tine Debeljak

OB PROSLAVAH STOPETDESETLETNICE ARGENTINSKE NEODVISNOSTI

Uvodni spjev Martina Fierra v prevodu Tineta Debeljaka

Koncem lanskega leta smo v Glasu omenili dve proslavi Martina Fierra v nimivem protislovju: angleškemu prevajavcu „Martina Fierra“. (Glas, štev. 21, 1966) so postavljali spomenik — doprsni kip — pred Hernandesov muzej v Buenos Aires ob udeležbi angleškega ministra, ki je zato prišel iz Anglije, ambasadorja, argentinskega ministra ter s škotsko narodno muziko. Istočasno pa so Armenci slavili 50 let strašnega pokolja, ko so l. 1915 Mladi Turki iztrebljali armenski narod pobili do 2 milijona ljudi. Sinovi tistih, ki so se iz pokolja rešili v Argentino, so hvaležnosti do gostinske države, zdaj njihove domovine, izbrali najlepši dar, ki morejo pokloniti svoji novi domovini, namreč armenski prevod Martina Fierra, in poklonili osebno prezidentu Republike. Ob spominu na najbolj tragični dogodek svoji zgodovini in ob zahvali Argentini so pa dali tudi narodu v domovini v njegove jeziku reprezentativno delo Argentine, kot bi hoteli reči: po njej boste spoznali v kakšno okolje smo se vrstili raztreseni „udi armenske skupnosti.“ Da je bil do še lepši, je stroške izdaje nosil prevajavec g. Sissag Kalajdijan sam. Brezinterese ljubezni, ki še ni našla odmeva, kakor angleški prevod; ima pa enako vrednost kot sednji prevod Martina Fierra, ki je dogodek (ne seveda vedno kot literarno pr vajanje!)

Teh prevodov, pravijo, je danes 18! Ne verjamem, da je celotnih prevodov toliko verjamem pa, da je Martin Fierro v fragmentih preveden na toliko jezikov. K samo pred 15 leti končal slovenski prevod v prvem zasnutku, je bil naš prevod po vrsti, kakor je ugotovil pokojni „martinfierrist“ Maubé. In je bil prvi prevod slovenski jezik. Toda med tem, ko se slovenski prevod „medi“ v predalu, Martín Fierro izšel v češčini (Carlos Svoboda, 1953) s pomočjo ministrstva „educación“, toda samo prvi del. Slišali smo, da se pripravlja hrvatski in ruski, to

ni fragmentov iz njih še ni dano javnosti v presojo. Tako je slovenski slej ko prej še vedno prvi slovenski prevod v celoti. Ne bilo bi v našo čast če bi si z zavlekanjem zapravili to prvenstvo.

Slovenci bi lahko z izdajo Martina Fierra proslavili 150 letnico argentinske neodvisnosti. Izdali bi tako delo, ki ga na pr. dobi sleherni tuj suveren, ki pride na obisk v Argentino, od tukajšnjega prezidenta kot tisti dar, iz katerega se najbolj lahko pouči o bistvu argentinstva in njega razvoju od gavčevske primitivnosti v sodobno moderno državo. Tako je ta dar dobil predsednik USA Eisenhower. Ne vem, kaj naj bi podvzel, da bi do izdaje prišlo. Morda bi se našli slovenski industrialci, razne družbe, pri katerih služijo Slovenci na vodilnih mestih, slovenski obrtniki in drugi, ki bi darovali svoj delež k temu, da bi Slovenci poklonili predsedniku republike to knjigo za zahvalo, da smo se mogli rešiti iz pokolja v domovini na ta mirni otok, kjer lahko razvijamo svojo delavnost, množimo svoje blagostanje, uživamo svoj družinski mir in gradimo srečnejšo bodočnost svojim sinovom. Za vse to moramo biti Argentini hvaležni: zakaj ne bi te hvaležnosti izkazali na ta način, da bi bila potem na veke zabeležena v vseh argentinskih literarnih zgodovinah, v slovenski pa še posebej z imeni tistih, ki bi izdajo omogočili. Te bi tiskali z zlatimi črkami na prvi strani teksta v kasteljansčini, da bi Argentina vedela, kdo so bili tisti, ki so napravili za njen zgodovinski praznik tako patriotsko gesto, ki je obenem tudi širjenje argentinske kulturne vrednote v svet, pa čeprav v majhen narod, kakor smo Slovenci. Pa prav zato, ker smo Slovenci majhen narod, ima tako delo še dva-kratno ceno, ker je nepričakovano in brezinteresno. Bilo bi izraz hvaležnosti in ljubezni.

Ne govorimo danes o literarni vrednoti dela, ne o njega vsebini, ne obliki teh 7210 v tercinah rimanih verzov, ne o njega slovenski uglastvi. Samo za zgled pa danes priobčujemo uvodni spjev in pesnitev v prevodu, da se vidi, v kakšnih kiticah „coplas“, teče ta veletek ritmov in rim, ki jih lije pojoči gavč, spremljajoč svoje pevsko pripovedovanje s kitaro. Mi si prav lahko predstavljamo takšen ep, saj poznamo dobro srbsko in hrvatsko narodno pesem ter njihove barde ob goslih. Zdi se mi, da je z Martinom Fierrom tako, kot če bi zbrali motive srbskih narodnih pesmi o Kraljeviču Marku v eno samo dolgo povest, ki bi jo pel guslar na gusle, ne namesto v enajstereh bi uporabljal špansko sredozemsko „kitico“. In morda res ni čudno, da je bil predhodnik, ki je najbolj vplival na Hernandeza, urugvajski pesnik Lucich, prav gotovo potomec starih hrvatskih mornarjev. Ali nista po njem guslar- ska epika in gavčevska kitica ob kitari v nekem notranjem sorodstvu? To stavi- samo kot problem, ki bi ga bilo hvaležno reševati. Prav tako pa bi bilo hvaležno reševati problem slovenske knjižne izdaje Martina Fierra. Morda bodo bravci našli kakšno pot, morda s prednaročbo, ki je še ne razpisujem, najraje pa bi videl, da bi je reševali industrijci in dobrotniki in tako odločno presekali gordijski voz. Težav.

Uvodni spjev

Tu stojim, da vam bom pel ob kitari zgodbe svoje. Človek, ki vse dni ga glaje, nenavadnih muk krivica, kakor zapuščena ptica se utoláži le, ko poje.

Prosim vse svetnike v nebu, naj k pomoči mi stojijo, naj mi misli v red vrstijo, ko začujem storje té, naj spomine mi svežé.

In vi, sveti čudodelci, vsi v pomoč mi prihitite, so oči mi meglovite, jezik se trdo zapleta; prosim še Boga-Očeta, naj v tej stiski dá zaščite!

Videl mnogo sem že pevcev, dober sloves so imeli, niso pa potem hoteli, da bi si ga pomnožili: konja so poprej utrudili, preden v tekmo so zdrveli.

Kjer kak drug kreól poskuša, Martin Fierro mora uspeti! Nič ne more me zavreti in splášiti s páti moje: ker že vsi in vsakdo poje, moram tudi jaz zapetiti!

Hočem pevajoč umreti, pevajoč pokopan biti, pevajoč polem stopiti Bôgu pred oči v nebesa; materi prišel iz telesa sem z usodo: pesmi viiti!

Naj ne hromi mi jezik, naj izraz se mi ne upira! Slava iz petja mi izvira; ko se užiga pavski žar, pojem, pojem, ni mi mar, če se svet pod mano vdira.

Ko se vsedem, v dol pod breg, da izpojem, iz srcá se, kot če piš čez plan zvihrá se trave zadržité, osati: na vse karte igram kar hkrati, misli mečem kakor ase!

Nisem p učeni, toda ko zveneti, pojem nam peti, v petju nekó mi, stihí iz mi kot studé sveti.

Ko zapetara — muhe obid zvokom! Vsi vedó, ko s tokom petja primijo, tenke strinijo, basovskane z jokom.

Jaz sem v vojo čredo, bik nad v okolji: dober pred Najbolji! Če to pogodu — naj zapet pa sodi, kdo je po volji!

Ne umam četudi bi prišli slava djáti, z mehkim sem hkrati, s trdim sem in trši. Nihče v se že grši videl ni ští.

Če pa, Kristuš, je nevarnost, se srce mi kar razširi, v boj z vsem se razšopiri. Naj ne čuti stvar te taka: kdor ima se za junaka, s celim svetom se pomeril

Gavč sem v smislu tem in takem, kot ga jezik na pojmuje: zemlja mu premajhna tu je, treba mu je več, več zemlje! Sonce se me ne prijemlje, gadji pik mi ne škoduje.

Sem radil se kakor riba v morja dnu, v valovja plesu: kdo mi, kar imam v telesu kot dar bo"ji more vzeti? To, kar nosim po tem sveti, tudi bom s sveta odnesel.

Biti prost! — je moja slava. Prost kot ptič v vseprostinini! Gnezd ne pletem na ledini, kjer se moraš z muko biti: Nič ne more mi slediti, ko se vzpnem v zanos višini!

Brez ljubezni mi je usoda, brez tožbá ljubé ženice, kot žgole jih v dvoje ptice, v vejah skakajoč igrave: posteljo razpno mi trave, pokrijo mi jo zvezdice.

Ti, ki bodo poslušali, te zapete zgodbe moje, naj vedo, da umor in boje nisem jaz hoté povzročil, svoje upore bom preočil: ustvarilo jih drugih zlo je!

Čujte gavčevo povest zdaj: gonjen bil je iz kraja v kraje, dober oče, mož brez graje, deloven in poln vneme, pa ga narod brez izjeme je prištel med — telovaje.

prav s tem je tudi to predavanje na svoj način poseglo v čisto sodobno problematiko koncila. Zaradi teh zaključkov bi ga smeli uvrstiti v sklop predavanj o koncilu, ki ga ima v programu filozofski odsek kulturne akcije.

Večer je vodil vodja odseka dr. Vinko Brumen, ki je uvodoma predavatelja pozdravil s čestitkami za njegov srebrnomašni jubilej. Še posebej pa se mu je zahvalil za veliko delavnost, v katero je sedaj vključil tudi Slovensko kulturno akcijo. Obilni navzoči so se obojemu pridružil s prisrčnim soglasjem.

SEDMI KULTURNI VEČER

Za zgodovinski odsek je začel večer pred lepo zasledeno dvorano Marijan Marolt, ki je iskreno pozdravil predavatelja dr. Tineta Debeljaka, dobrega poznavavca in prijatelja Lužiških Srbov. Zahvalil se mu je že vnaprej za ves trud, ki ga tako skrbno posveča Slovenski kulturni akciji, posebno pa je njegova zasluga, da je SKA priredila že toliko večerov o kulturnih gibanjih med slovanskimi narodi.

Dr. Tine Debeljak je v začetku označil predavanje kot nadaljevanje slovanskih večerov, ki jih je SKA posvečala problemom iz slovaške, ruske, poljske, hrvatske, ukrajinske in makedonske književnosti in katere hoče v najbližnji bodočnosti dopolniti še z belorusko, potem pa s češko in bolgarsko kulturno problematiko. Svoj pregled lužiško-srbske politične in kulturne zgodovine pa je postavil na temelj starolužiške kulture, ki je nov in zanimiv problem današnje slavistične znanosti, predvsem pri Poljakih ter v Sovjetski Rusiji. To dokazuje, da je takoiimenovana lužiška prekulturna tista, iz katere so se na prostoru današnje Lužice razvili elementi praslavanskega naroda ter da izgovori segajo tudi v dobo tisoč let pr. Kr. Tako bi po tej teoriji bili Lužičani najstarejši slovanski narod. So pa tudi najmanjši, saj danes ne štejejo več kot okrog sto tisoč ljudi. Kako je prišlo do tega, je v naslednjih poglavjih predavatelj podal zgodovino bojev polabskih plemen s Franki do l. 990, ko so Lužičani dokončno izgubili politično svobodo in padli pod nemško nadoblast, v kateri so še danes. Zaznamoval je nato postaje, ko so Lužice padle pod Čehe, odstopitev Saški in po l. 1815 delitev med Saše in Pruse. Posebno je podčrtal napore l. 1918 za lastno Lužiško republiko, kar se je ponovilo l. 1945. Danes so Lužičani v celoti pod Nemško vzhodno socialistično republiko. V naslednjih poglavjih je dal pregled lužiškega kulturnega delovanja, ki je s svojim kultom literarnih ustvarjalcev, edinih „voditeljev naroda“, tako podobno slovenski polpreteklosti. Označil je posamezne dobe od prve njihove knjige v protestantski dobi, preko romantike do realizma, ki je dala pesnika — Prešerna: Barta Čišinskega in take slaviste kakor si bili Jordan, Smoller in Murka, da je prišel v najnovejši čas, ki ga je opisal za l. 1937 „najbolj črnem letu lužiške zgodovine“, v katerem je sam obiskal Lužice in izdal potem pri Slovencu LUŽIŠKOSRBSKO PRILOGO, ki so jo deloma ponatisnili tedaj tudi slovenski listi v Argentini. Ta prvi del predavaja je ilustrirala tudi recitacija Čišinskega pesmi o Srbski besedi, Mine Witkoje, O Oblatih, ter Debeljakova Romanja v Rožant, kar je lepo podala gđc. Vladi Brula. V drugem delu je predavatelj opisal današnje stanje Lužic ter posebej slovensko-lužiške in lužiško-slovenske stike, pri katerih je on sam prebral dve pesmi Jana Skale o obiskih v Sloveniji. Za zaključek je podal prognozo Lužic, kakor jo povzema iz nemških revij in iz pisma anonimnega lužiškega rodoljuba, ki je bil objavljen v zadnji številki Glasa v prevodu (tu je bilo prebrano v originalni lužiščini).

Po Rusiji kroži letak z besedilom, ki je pripisujejo Solženicinu, piscu romanov „En dan Ivana Denisoviča“ in „Matrio-nino dvorišče“. Vsi je umevajo za protest pisateljev zoper seda-nje zapiranje cerkva in preganjanje vere. Izvirni tekst je na-tisnila ruska emigrantska revija „Grani“, ki izhaja v Fran-furtu, v 56. zvezku (1966):

Kdor hodi po poljskih potih osrednje Rusije, začenja umevati, kje je skriv-nost pomirujočega vpliva ruske pokrajine. Je v cerkvah. Postavljene na vi-šine, vzdignjene na griče, kot bele in rdeče knežnje vladajo s svojimi vitkimi, šilastimi in cizeliranimi zvoniki nad širokimi rekami, ko se vzdigujejo nad žalostno in trdo vsakdanjo stvarnostjo, pozdravljajo se od daleč in iz samotnih, druga drugi nevidnih vasi se pno edinemu nebu nasproti.

Kjerkoli blodiš, po poljih ali po travnikih, daleč od vseh prebivališč, ni-kjer nisi sam, iznad nakopičenih stogov in celo znad obzorij, povsod te va-bi čebuljast zvonik, enkrat iz Gor Loveckih, drugič iz Ljubičev ali iz Gav-rilskojega.

Toda prideš in vas spoznaš, da niso bili živi, ki so ti od daleč dajali zna-menja, temveč ubiti. Že dolgo so križi odbiti ali odviti; razdejana kupola ka-že ogrodje na straneh, ki jih je razjedla rja; na stenah in v razpokah zidu raste robidovje; le redko je še pokopališče okoli cerkve in kadar je, so križi prevrnjeni in grobovi oskrunjeni; freske v koru so že več deset let izprane od dežja in prekrite z obscenimi čačkami.

Po predvorju se obrača traktor med sodi nasoljenega mesa. Ali pa je pripeljal k glavnim vratom tovornjak in nanj nakladajo vreče. V tej cerkvi se kar tresejo stroji. Tista tam je pa kar zaklenjena, nema. V drugi in spet drugi — klubi: „Pričakujemo visok mlekarski donos“, „Pesnitev o miru“, „Veliko dejanje“.

Ljudje so bili vedno na prodaj in pogosto zli. Toda nekoč je večerni zvon odmeval in njegov glas se je razprostiral čez vas, čez polje, čez gozd.

Spominjal je, da je ura pustiti malotne zemeljske zaposlitve, darovati svoj čas, darovati svojo misel večnosti. Ta glas zvona, ki se nam je do da-našnjih dni ohranil samo v stari pesmi, je zadrževal ljudi, da niso začeli ho-diti po vseh štirih.

V te kamne, v te majhne zvonike so naši predniki položili svoje najboljše, ves svoj smisel življenja.

Koplji, Vitka, udarjaj, brez usmiljenja!

Kino je ob šestih, ples pa ob osmih...

SPOTOMA (VII)

Vinko Brumen

POVOD

Svet se spreminja ali se ne izpre-minja? Nekateri znaki bi pričali za to, da smo zmeraj na istem. Precej čez sto let je že preteklo, odkar je Niko-laj V. Gogol mogel napisati: „Pri nas so zdaj dostojanstveniki in sloji tako razdraženi, da se jim zdi vsaka stvar v tiskani knjigi osebna: očitno je to razpoloženje kar v zraku. Dovolj, če rečeš, da živi v nekem mestu nespame-ten človek, pa si že oseben: nenadoma skoči pokonci gospod spoštljive vnanjo-sti in zavpije: jaz sem vendar tudi člo-vek, torej sem tudi nespameten, skratka, takoj mi je jasno, za koga gre.“ (N. V. Gogolj, *Mrtve duše*. Ljubljana 1965, str. 245.)

Tako se tudi med nami le preradi sprašujemo, na koga meri to ali ono, kar je bilo napisano. Nekateri mislijo (iz domišljivosti?), da vse meri nanje, drugim pa se zdi bolj verjetno, da zadeva sosedu. kogar koli drugega, samo njih ne. Tako mi je nekdo pohvalil prve glo-se, ki sem jih objavil v tej vrsti, a je

takoj pristavil: Premalo pa sem vpe-lian v zakulisje naše skupnosti, da bi mogel odkriti, proti komu so naperje-ne.

Proti komu naj bi bile naperjene? Proti nikomur. Vse in vsaka izmed njih so nastale ali so bile navdihnjene po berivu ali po kakem dogodku, zad-njem največ v slovenski skupnosti. A berivo ali dogodek sta bila le povod za pisanje. Sprožila sta le vznik ideje, ki sem jo nato skušal zapisati. A tudi ide-ja je bila že moja stvaritev, ki sem jo oblikoval po svoje, ne da bi hotel kakor koli preslikati našo resničnost. Kadar je šlo za kak dogodek, ga večinoma ni-ti nisem hotel točno označiti. Hotel sem le povedati, kaj se mi je zdelo na njem pravilno in kaj ne, ali pa sem skušal izraziti vprašanja, ki mi jih je vzbudil in na katera marsikdaj nisem našel od-govora. Ali pa sem hotel v bravcu zbu-diti misli, ki sem jih sam mislil.

Največkrat je dogodek sprožil spomi-ne na kakšne druge podobne dogodke. Tako sem imel več tvarine, s katero sem mogel delati in iz katere sem mo-

Karel Mauser

LUDEJE POD BIČEM

III. del

CENE: Argentina: broš. 750 pesov, vez. 900 pesov; Južna Amerika: 850, 1000 pesov; Italija: Lit 2000, 2600; Francija: Frs 16, 20; Nemčija: DMK 13, 17; Avstrija: šil. 85, 110; ZDA, Kanada, Anglija in Avstralija: dol. 5, 6.

NAROČNIKI V EVROPI morejo vsa plačila za Slov. kult. akcijo nakazati po mednarodni poštni nakaznici na vsakem evropskem poštnem uradu in sicer v valuti avstrijskih šilingov na naslov: MOHOJEVA DRUŽBA — SKA, Vik-tringerring 26, Klagenfurt, Austria.

Prav tako prosimo vse naročnike na-ših publikacij, da naj upoštevajo naše okoliščine pri odpravi Mauserjeve knji-ge, ker vseh ni mogoče takoj oddati na pošto.

— Pred nekaj meseci je v Londonu v zbirki The Worlds Classics — nekakšni angleški reklamki, ki pa je po opre-mi in tisku dosti lepša od nemške — izšel izbor jugoslovanskih novel in črtic pod naslovom Yugoslav short Stories kot njen 608. zvezek. Novele je izbral in prevedel Svetozar Koljevič, profesor angleščine na univerzi v Sarajevu. Delo je plod njegovega dveletnega bivanja (1963 - 1964) na univerzi v Bloomingtonu (Indiana, ZDA), kjer so mu pomagali tudi tamkajšnji študentje angleškega jezika in komparativne literature. Od Slo-vencev so zastopani Ivan Cankar, Miško Kranjec in Ciril Kosmač. Slovenski tek-sti niso prevedeni iz izvirnika, temveč so delani po srbohrvaških prevodih, s čimer si je prevajavec olajšal delo na škodo originala, poleg tega pa je Cankarjeva novela Pavličkova krona že najmanj petnajstkrat prevedena v srbohrvaščino. V zbirki ni zastopan noben Makedonec.

gel odmisli kako še splošnejšo misel. Naredil sem tedaj to, kar psihoanalisti pravijo, da delamo v sanjah: več iz-kustev sem stisnil ali zagostil v eno sa-mo.

Da se je komu vendar zdelo, da sem meril nanj, je mogoče in celo razvese-ljivo. Ne morda zato, ker sem res me-ri nanj. Saj sem govoril navadno ce-lo le na splošno in načelno. Ampak za-to, ker je spoznal, da je zagrešil tisto, kar sem morda grajal. Ali je čudno, da se čuti prizadetega grešnik, kadar se graja greh, ki ga ima na vesti? Ža-lostno bi bilo, če se ne bi čutil. Zato je razveseljivo, če se komu zdi, da pisa-nje meri nanj. Gotovo pa je lahko, da ne meri na njegovo osebo, temveč na napako, ki je lahko njegova, pa še marsikoga drugega, tudi moja.

Če sem tedaj, da se izrazim po Go-goljevo, napisal kje, da je med nami kak nespameten človek, nikakor nisem hotel s tem zadeti nobenega človeka, marveč le nespamet. Al je že več tudi ne smemo imenovati z njenim pravim ime-nom?

Lacko Nowomeskij je slovaški pisatelj, ki se je moral zagovarjati pred sodiščem v procesu, ko so bili po stalnističnih metodah obsojeni na smrt in tudi potem usmrčeni Slanski, Clementis in še drugi vodilni politiki češkoslovaškega komunizma. Nowomeskij je bil

obdolžen še slovaških separatističnih tendenc. Obsodili so ga na 20 let zapora, vendar je bil pozneje izpuščen in „rehabilitiran“, kakor so rehabilitirali tudi Slanskega in Clementisa. Po dogodkih okoli procesa, ki so ga v Moskvi sprožili proti Sinjavskemu in Danijelu,

DIALOG

France Papež

Besedo si mislim kot star vodnjak sredi trga, kamor priletajo gelobi in sedajo na rob; otroci se igrajo, močijo si glave, ljudje prihajajo s čebri, zajemajo in pijejo v poletni vročini. Pogovarjamo se, ko se zbiramo ob vodnjaku, točimo, odlivamo in precejamo vodo ter jo odnašamo na dom. Ali pa: beseda je reka, ki se vali med gozdovi, preko ravní in med polji in loči deželo na dve strani. A reka končno samo druží ljudi — obojim služi za prevažanje težkih tovorov, obojim — naj jo vidijo iz leve ali iz desne strani — je samo po reki mogoče priti na drugo stran in nazadnje do morja. Ko smo odšli in pustili borovce in domove na daljni, ljubljani obali, in koze po strmih bregovih, sem se vrgel na vroča, zasmoljena tla zibajoče se ladje in črtal in risal kroge, vijuge in krivulje, usta zavijal, jezik sem krčil in napenjal, da bi spet našel tisto besedo, ki smo jo kot otroci tako lahko, tako jasno in lepo izgovarjali. Zdaj govorim in poslušam, vsak dan bolj pijem, nato pojem, da me slišijo skale na bližnjih otokih. Ustavim se v drevju, ptičke poslušam in lovim iz dalje druge glasove.

— Ljubljansko "Delo" (22. julija) se huduje nad pačenjem slovenščine v Ljubljani. Pod člankom „Pika na jeziku“ piše: „Na jedilnikih naših gostiln pogosto srečujemo „srbski pasulj“. Če vprašaš, zakaj temu ne rečejo srbski fižol, se najprej čudijo, potem rečejo, da ima jed vendar takšno ime. Navadni pameti je sicer dovolj povedano s pridevnikom „srbski“, vendar dopovej gostincem, če moreš. Še en korak naprej v tem pačenju je naredila ljubljanska tovarna, ki je poslala na trg izdelek z imenom „Evo srpski pasulj.“ Zdaj je še „srpski“ povrhu. Kako se ta jed pripravi, je povedano v navodilu; v poldrugi liter vode je treba stresti „Evo ekspres fižol“ (tu ima na lepem slovensko ime), pa dobimo — srpski pasulj. In še jezikovno zmešnjavo povrhu.“

— V Zagrebu je izšel obnovljeni Svetojeronimski *Katoliški Kalendar za god. 1966*, ki ga zdaj izdaja Hrvatsko književno društvo sv. Cirila in Metoda, a ureja ga že pred vojno dolgoletni urednik svetojeronimskih knjig dr. Josip Andrić, veliki prijatelj Slovencev. Za časa vojne je bil urednik v nemških nacističnih taboriščih, toda po vrnitvi domov se ni več bavil s književnostjo (ali pa mu niso dali pisati, kakor znanemu katoliškemu literarnemu kritiku pokojnemu dr. Marakoviću, kateremu so pisanje naravnost prepovedali!). Ves ta čas se je dr. Andrić pečal z glasbo, ter

je uglasbil več stotin skladb, ki so bile nekatere javno izvajane in so desegle uspeh. Zdaj po 20 letih so mu zopet dovolili urejevati Katoliški koledar. Za svojo 70 letnico je bil odlikovan od sv. Stolice z redom sv. Gregorja. V zadnjem oz. prvem Kalendaru je priobčil tudi pesem lužikosrbskega katoliškega župnika Josefa Nowaka „Božič“, ki jo je prevedel August Djarmati, uglasbil pa Andrić, in mu jo poklonil za 70-letnico. Tako naj tudi ta naša opomba velja za počastitev jubilejev tako hrvatskega kakor lužikosrbskega katoliškega kulturnega delavca.

— Drugega seminarja slovenskega jezika se na ljubljanski univerzi udeležuje tudi beloruski slavist, pesnik in prevajavec Nil Semjonovič Gilevič. Menda je prvič, da navezuje beloruski književnik neposredne stike s slovensko književnostjo. Za slovenščino ga je navdušil med bivanjem v Rusiji ljubljanski slavist Janez Zor. Sicer pa podpira Gilevičovo bivanje v Ljubljani tudi Društvo slovenskih pisateljev. Gilevič je povedal časnikarjem, da je med Belorusi slovenska književnost le malo znana. Dosedaj so imeli prevedenih samo nekaj Cankarjevih črtic. Vendar je Gilevič med kratkim bivanjem v Ljubljani že poslal literarni reviji v Minsk izbor slovenske poezije, ki ga je sam prevedel. Vendar je izdelal tudi načrt za prevod beloruske zbirke slovenske poe-

je Nowomeskij objavil hkrati v reviji Kulturni život in tedniku Literarny Noviny oster članek proti obsodbi in še posebej zavrnil Nobelovega nagradjenca Šolohova, ko ni posređoval za svobodo literarnega ustvarjanja, kakor so ga zaprosile številne svetovne pisateljske zveze. Šolohovu očita, da je postal navadni izvrševavec ukazov, kakor mu jih nalaga sovjetska birokracija.

Nekaj stavkov iz protestov: „Kaj si moremo sploh misliti o družbi, kakršna je sovjetska, ki se kar duši v nekem zadovoljstvu? Velika žalost sovjetske književnosti se iz tega obroča ne more izkupati. Kako si morejo v Moskvi domišljati, da bodo vse zadeve razrešili, če bodo odslej citirali Lenina namesto Stalina. Glavni cilj književnikov mora biti, da izvojujejo kar največjo svobodo izražanju misli. Mi moramo dovoliti, da bo Dostojevski našega časa povedal sodbo o sodobni sovjetski družbi. Enako terjamo svobodo za vse, ki hočejo razčlenjevati krizo sodobne socialistične plasti, pa niso Dostojevskiji. Kajti vsi skupaj morajo začeti ustvarjati atmosfero, ki bo več ko sodobna. Kajti priznati moramo, da ni noben socialni red popolen. . . Naša stranka mora biti glavna sila sodobnosti, toda hkrati mora biti največja zaščitnica svobode pri izražanju najrazličnejših zamisli ali načrtov. Če bomo pozabili na to resnico, tedaj smo zavrgli temelje za gradnjo načel socialistične družbe.“

„...Papež Janez XXIII in Pavel VI upoštevata predvsem koristi Cerkve, kadar uvajata reforme. Povdarjam, da ne smemo ostati brezbržni ob teh reformah. Cerkev je že storila svoje, ko je ukrenila, da ne more biti v konfliktu s svojo vestjo noben katoličan, ki živi v socialistični državi. Zato moramo priznati, da so katoličani postali zelo važen činitelj pri oblikovanju pravega socializma.“

Nowomeskij nato ponavlja vsebino protesta, ki ga je poslala češkoslovaška pisateljska organizacija v Moskvo proti obsodbi Sinjavskega in Danijela ter zagovarjal predlog, da se morejo socialistični sistemi vskladiti z idejami o svobodi, kakor so jih po vsem svetu izoblikovali avantgardistični pokreti umetnikov in književnikov. Partija se mora odpovedati monopolu nad kulturnim ustvarjanjem in si priznati, da „svobodna književna produkcija nikakor ne vodi v kapitalizem.“ Nazadnje pa je treba poskrbeti, da bo kulturno delo v socialističnih državah uživalo vsaj toliko svoboščin, kolikor jih imajo umetniki v kapitalističnih državah.

zije. Predložil je izbor najznačilnejših pesmi Prešerna, Jenka, Aškerca, Gregorčiča, Župančiča in drugih. Komisija pri pisateljskem društvu je ugotovila, da je beloruski prevajavec v glavnem ujel pesniške kvalitete izvirnika, o čemer priča zlasti prevod Župančičeve „Želbljarska“.

— Milanska katoliška univerza Presvetega Srca je pripravila v svojem kulturnem središču na Passo della Mendola tečaj na temi „Uvod v študij liturgičnega leta.“ S tem tečajem hoče pomagati katoliškim laikom, prodreti še bolj v skrivnost liturgije in v nje obnovo, ki jo je sprožil koncil. Predavanja se vrše od 18. do 25. septembra. Rvnatelj tečaja je prof. Enrico Cattaneo z milanske katoliške univerze, predavali pa bodo liturgisti tudi z drugih znanstvenih ustanov.

NA DNU VIDMARJEVIH GLOBIN

I

Tržaško revija „MLADIKA“ je pod zaglavjem Duhovni problemi slovenstva v svoji četrth številki za leto 1966 objavila daljši esej p. Karla Vladimírja Truhlarja „Skupne globine“. Med take iskavce globin prištevata tudi Josipa Vidmarja, sedanjega predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti, torej kulturnega delavca res z „najvišjih“ ravni. Njemu posvečeno začenja z besedami: „Prav tako je razveseljivo, da je postulat po ČLOVEKU doma živ tudi v formalni diskusiji o kulturi, in to na najvišji diskusijski ravni. Za primer naj bo zelo konstruktiven govor Josipa Vidmarja, ki so ga pod naslovom „Socializma ni brez kulture“ prinesli „Naši razgledi“ (12. februarja 1966). Citati iz govora in iz Kocbekove knjige „Tovarišija“ naj nato pojasnijo V. nazore o tem, da „...kultura ne obstoji samo v tehnikah... Kultura je vse tisto... kar človeka osvetcha o njem samem in kar mu brzda in plemeniti... ali kar ga poziva, naj sublimira... vedno žive predzgodovinske in predružbene živalske moči...“ Kocbeku je v partizanstvu dejal: „Ali si o lepoti kaj razmišljal? Lepota je sestra svetosti“, in p. T. nadaljuje: „Lepota je sestra svetosti ker gre v obeh primerih končno za „žarenje“ Absolutnega... (kajti) poslednja vsebina estetskega izkustva je Absolutno kot Sveto...“

Na koncu esaja je poglavje kot povzetek vsega povedanega: „V „Razgovoru pod Kvirinalom“ (Ml. l., 1966) sem med drugim govoril o zdravem, svetlem, pozitivnem domu, — o dejanskem razvijanju narodne biti doma in o njenem vključevanju v veliko strujanje sveta. Pričujoči sestavek nam je pokazal le majhen del tega pozitivnega in globine; in le nekoliko je naznačil povezanost te globine z velikim svetom: Povsod so na delu negativne, destruktivne sile, ki jih budno in realistično oko ne sme zgubljeni z vidika; a povsod so tudi konstruktivnost in globina, ki nam mora buditi „veselje in upanje“ — besedi, s katerima je II. vatikanski cerkveni zbor hotel začeti svojo pastoralno konstitucijo „O Cerkvi v današnjem svetu“.“

II

Ljubljanski dnevnik „Delo“ (23. jul. 1966 str. 4) je zelo vidno objavilo globine Josipa Vidmarja pod naslovom „Iz dnevnika — 23. VII. 1966“. Kritični Vidmar, ki se z literaturo sumliviše vrste nikdar ni pečal, se je tokrat oprjel spisa neke Štefanije Podbevškove „Sveti Urh“, vendar se takoj v začetku zakoliči v trdnost, ko pravi, da o „njeni zgodovinski vrednosti ne bo razpravljaj. Gotovo je dokument, ki je očitno avtentičen in strogo resnicoljuben“. In nato dalje: „Narodno izdajstvo našega katolicizma je bilo razjasnjeno že v teku osvobodilne vojne, razjasnjeno in obsojeno, kakor ustreza pravici. Zato ni moj namen ponovno razpravljati o njem. Pač pa me spričo vsega, kar sem bral v knjigi, zaposluje drugo izdajstvo, ki ga je zagrešila slovenska cerkev in ki je danes bolj potrebno premisleka in osvetlitve. To je njeno izdajstvo nauka, tiste filozofske misli, ki cerkvi daje smisel in pomen, kakršnega ima.“ „Metafizična misel cerkve je skromna, antropocentrična in celo antropomorfná, skratka zadostna samo za preproste pameti ali pa za pregnane uovalce, ki se ravnaajo po geslih, kakršen je znani izrek „Credo, quia absurdum — Verujem, kar je nesmiselno...“ Edini resnično pomemben del krščanskega nauka je njegova moralna misel, ki dejansko vsebuje vse napotke za razvoj človeka v razumno, blago bitje. In ravno ta žlahtni del svojega nauka je slovenska cerkev izdala najogabnejše.“ Dalje razvija vpliv cerkve na dogodke v Sloveniji do izbruha druge svetovne vojne in do nastanka OF, „...ko se je cerkev umaknila in se naposled raje zvezala z okupatorjem proti lastnemu ljudstvu, kakor da bi šla z ljudstvom proti sovražniku. Zakaj? Ker je očitno spadala med tiste, ki so glodali na svoje interese in zlasti na svojo oblast in ki so bili v strahu zanje.“ In o globinah borbe na drugi strani se kar kratko znajde: „...Seveda so njeni belogardisti govorili, da se bi-

jejo za narod, za vero in boga. Boga lahko nemara tu izpustimo. Človeška pomoč mu pač ni potrebna“ (tako nizko se o tem ni izražal niti prvi znani slovenski ateist, novomeški biolog dr. Ferdo Seidl, op. p.). Kajti „...boj za oblast je edina misel vsega cerkvenega početja.“ Pri nas cerkvi „za obrambo oblasti ni bilo nedopustno nobeno sredstvo, niti ne pačenje moralnih načel, na katerih obstoji človeško občestvo.“ „Umor je in ostane v nebo vpilje greh,“ je pridigal škof Rožman. Toda kmalu se je pokazalo, da ubiti komunista ali partizana, ni greh in to ne za duhovnika ne za laika. Takega dejanja se ni treba niti izpovedati. Uničenje komunistov je postala moralna in verska dolžnost... in zato je cerkev (domobrance) navajala k perverzemu mešanju morij in pobožnosti, k perverzemu pobožnostim pred klanjem, klavci pa so bili deležni posebnega škofovega blagoslova in najboljši zavrženi med njimi je dobil od škofa križec, ki ga je blagoslovil papež in ki je imel moč, da je prinesel zveličanje vsaki žrtvi, ki je bila pred smrtjo prekrščana z njim.“ To je bilo „...pačenje vere in morale, izdaja obeh z blagoslovom papeža, občudovavca Hitlerja“... „In rezultati tega izdajstva? Predvsem vrsta duhovnikov — klavcev v dobesednem pomenu te besede. Potem vrsta duhovnikov, ki so sestavljali sezname ljudi, zrelih za zakol ali za internacijo... dalje duhovniki, ki so spovedovali mučene in na smrt obsojene žrtve, po možnosti take z njihovih seznamov... dalje redno zlorabljanje spovedne molčečnosti za zbiranje podatkov...“ In ob koncu groznih Vidmarjevih globin bistvo pisanja: „Ob branju „sv. Urha“ sem začutil potrebo in dolžnost povedati vse to, kar se mi zdi važno zlasti danes, ko ta slovenska cerkev zaradi malomarnosti in nesposobnosti naše družbe spet prevzema neke javne vsaj napol vzgojne posle v našem narodu... (misli na belgrajski protokol med Sveto stolico in titovsko vlado, op. pisca).

III

Vidmar se ni spremenil (lani je slavil sedemdesetletnico). Proti koncu let 1933 nas je skupino Krogovcev (bivši križarji) zaneslo v sodelovanje pri Sodobnosti, katere uredniki so bili Ferdo Kozak, Stanko Leben in Josip Vidmar. Skupina je bila številna — Božo Vodušek, Tone Vodnik, France Vodnik, Rajko Ložar, Bogomir Magajna, Boris Orel in še kdo... Edvard Kocbek nas je s svojega proforskega mesta v Varadžinu — na žalost — zaman svaril pred Vidmarjem. Po dolgih pogajanjih in razgovoranjih tja čez sredino 1934 je le prišlo do skupne seje, kjer smo terjali za nas enega urednika in bi bil na tem mestu Rajko Ložar. Toda predsedujoči Vidmar je z dvignjenim prstom ukazal: „Mi vas kot skupina ne sprejemamo, za redne sodelavce sprejemamo Voduška, Javornika in Jurčeca...“ (Deset let kasneje je Kocbek v hribih podpisal Dolomitsko izjavo, kjer se je odpovedal lastni skupini in samostojnosti v okviru OF.) Vedno smo upali na ureditev razmerja, ker smo verovali, da bo le začel pri Sodobnosti sodelovati tudi Izidor Cankar (takrat še odpadli duhovnik), kakor je revija tolikokrat napovedala. Ko smo mu poslali vprašanje, nam je odgovoril: „Ne bom sodeloval pri reviji, dokler bo Josip Vidmar njen urednik; Vidmar je navaden šarlatan.“ Ko je Miško Kranjec v Modri ptici napisal esej, kjer nas je nazval „klerikalni cvetni prah za jalove sadike slovenskega liberalizma,“ je bil konec blizu.

Za razmerje med Vidmarjem in Izidorjem Cankarjem sem še zvedel tiste dni po smrti Izidorja. Povsod se je komentiralo, da je umrl spravljen s Cerkvijo. toda Vidmar se je nadvse razvnel in poklical na pomoč svojo „najvišjo raven“ ter kot predsednik SAZU izjavljaj, da govorice o Cankarjevi spravi niso resnične. Pristojna cerkvena oblast pa je nekaj mesecev kasneje v svojem uradnem glasilu objavila, da je umrl in bil pokopan z verskimi obredi svoje Cerkve.

Tako se je razgalilo Vidmarjevo šarlatanstvo, ker je zaslužilo — o prihodnjih globinah na „najvišji ravni“ pa bo pokazala bodočnost, ker svet svojih resničnih globin in strujanja ne bo izdal, ko ostro loči med konstruktivnim in destruktivnim.

— Znani francoski pisatelj Ignace Lepp je umrl v noči pred binško soboto. Rojen je bil 1909 in je že 15 let star vstopil v komunistično mladinsko organizacijo. Dvajsetleten je postal generalni tajnik „Mednarodne zveze revolucionarnih intelektualcev.“ V tej službi je prepotoval celo Evropo. Leta 1923 je bil profesor Lepp zaprt v Nem-

čiji, nato oproščen, pod nacionalnim socializmom pa spet aretiran in obsojen na smrt. Pred usmrtnitvijo pa je bil izpuščen in je odšel v Sovjetsko Rusijo. Do leta 1935 je bil v Tiflisu profesor za marksistično filozofijo. Ko pa se je udeležil nekega „mirovnega kongresa“ v Londonu, je ostal v Zapadni Evropi, kjer je končno pod vplivom p. de Lu-

bača in E. Mouniera našel pot h katoliški cerkvi in duhovništvu. Leta 1941 je bil posvečen. Od leta 1949 do 1955 je bil glavni urednik tednika „Maroc Monde“, pozneje je pisateljval v Parizu, ni pa izvrševal duhovskih funkcij. Njegovo pisateljsko delo kaže zelo široko izobrazbo,